

HELENA

Interview met Helena Santos

Leeftijd: 76 jaar.

Datum Interview: 12 juni 1985

Plaats , , : de Fonda van Santos op de plaza, achterin het restaurant, waar haar vaste tafel is, wanneer er niet gegeten wordt.

Was al een paar keer bij haar langs geweest en heb toen over haar kwaaltjes zitten praten, naar de kwalen van de andere vrouwen zitten luisteren. Helena heeft een vaste tafel achterin het restaurant. Hier zit ze 's middags na het eten altijd met een handwerk: meestal klost ze kant. Andere vrouwen houden haar gezelschap en vragen haar om advies. Ze is dik en door ziekte gedwongen een korset te dragen wat haar niet bevalt. Ze is slecht ter been en durft de straat niet meer alleen op. Ze is een keer gevallen en door haar omvang niet in staat geweest zonder hulp op te staan.

Santos staat 's morgens vroeg op en runt het cafe tot etenstijd alleen. Helena slaapt uit tot een uur of twaalf, dan moet ze de keuken besturen. Ze kookt zoveel mogelijk zelf; wanneer andere vrouwen dat doen houdt zij toezicht op het klaarmaken van de maaltijden.

Als zij 's middags werkt, komt ze niet bij haar tafel vandaan: kinderen pakken zelf hun ijsje en komen haar het geld aan tafel brengen, mannen doen hetzelfde met hun drankje.

De vrouwen die haar gezelschap houden nuttigen niets.

Haar relatie met Santos lijkt me niet zonder problemen: Santos liep op een gegeven moment langs en vroeg me of zijn vrouw had verteld hoe slecht ze het bij hem had. Zij reageerde nauwelijks op hem, en had inderdaad over haar problemen met hem zitten vertellen.

V: Ik heb hier 4 generaties zien rondlopen. Kunt U me daarover iets vertellen?

H: Eerst hebben we de grootouders, dat zijn de oudjes, wij, Santos en ik. Dan hebben we Maria-Teresa en Lorenzo, dat zijn kinderen van Santos, dan krijgen we Inez, dat is de dochter van Maria-Teresa en haar man, de kleindochter en dan hebben we nog een achterkleinzoon, een kind van de kleindochter.

In de keuken staan we met drie generaties. Inez, Maria-Teresa en ik kom om 1 uur helpen met het eten en zorg voor het eten. De kleindochter zorgt voornamelijk voor de tafels en verzorgt de entremeses en wij zorgen voor de rest van de gerechten. We doen al het werk samen, de meisjes helpen ons en wij hen, maar de meisjes zorgen voornamelijk voor de tafels. En dan hebben we natuurlijk nog Josefina, die de tafels afruimt en komt helpen met afwassen.

Er werken hier dus 5 vrouwen.

Vroeger was Santos er nog niet en deden we alles zelf. Toen Santos kwam is er nog een vrouw bijgekomen, maar afwassen en schoonmaken deed ik ook altijd zelf. Maar omdat mijn gezondheid nu te wensen over laat hebben we er iemand voor het schoonmaken bijgenomen. Want voor het eten zorg ik nog altijd zelf.

Maar pas sinds twee jaar is er iemand om af te wassen en zo. Ik kan hier dan blijven zitten, maar als er mensen komen dan help ik ze. En Santos kan het ook niet meer in zijn eentje af; hij verzogde de wijn en de gazeuze bij het eten altijd, maar nu neemt Maria-Teresa veel van hem over. En dan zit hij een beetje aan de bar of zegt dat ie even naar zijn land gaat. Niet om te werken natuurlijk, want een man van zijn leeftijd werkt niet meer.

Ik ben nu 77 jaar en heb de keuken al 42 jaar, dus vanaf 1943.

: En voor die tijd?

H: Voor die tijd was ik getrouwd met een apotheker, die was ook sekretaris, maar in de oorlog is die overleden. Ik was toen 24 jaar en moest alleen voor de opvoeding van een zoon en een dochter zorgen. Ik woonde toen nog in Alcolea, waar mijn man vandaan kwam. Toen hij overleed ben ik weer hier naartoe gekomen om bij mijn moeder te gaan wonen. Zij was toen onderwijzeres en toen er een plaats voor haar vrij kwam, zien we met zijn allen hier komen wonen.

Maar mijn man heeft zijn opleiding daar gedaan, een kursus voor sekretaris van de gemeente, gemeentesekretaris.

En toen de oorlog kwam, je weet hoe dat gaat met een oorlog, zei hij: "ik voel me niet rechts en niet links en voel er niets voor om aan het hoofd van een beweging te moeten staan (beweging van rechts)". En omdat hij sekretaris was, werd hij op een gegeven dag naar Esplus gestuurd. Dat was op een zondag toen we zaten te eten en hij me zei dat deze maaltijd niet zo lekker was als hij eruitzag, want, zei hij: "Helena, omdat ik hier in Alcolea sekretaris van de gemeente ben geweest, beschuldigen ze me er nu van fascist te zijn. Ik blijf hier niet, ik ga naar Esplus". Dat heeft hij gedaan in ik ben hier gebleven, omdat ik in Alcolea het gevaar liep vervolgd te worden omdat mijn man voor fascist was uitgemaakt.

En op zekere dag in Esplus... mijn man had een pistool gekregen om zich te verdedigen wanneer er iets gebeurde en hij droeg die aan zijn ceintuur. Hij had hem op tafel gelegd en toen ging die af en de kogel raakte hem. Dat gebeurde op het gemeentehuis. En daar was geen dokter of apotheker. Er was een jongen, die hem een verband aangelegd heeft. Hij was naar de keuken gegaan om zich wat te verwarmen want het was koud, 5 maart, en daar was het gebeurd.

Een broer van me heeft hem naar Binefar vervoerd en daar zeiden ze dat ze niets konden doen, want het leek alsof er een nier geraakt was en toen moest hij naar Lerida vervoerd worden en daar hebben ze hem geopereerd. Mijn broer kwam me 's morgens om 9 uur ophalen om naar Lerida te gaan. Daar vertelde de dokter me dat er geen hoop meer was, want er was teveel beschadig en zijn hart werkte niet zo best meer. Hij heeft nog 48 uur geleefd.

Toen ben ik weer naar Albalate teruggegaan, hoewel ze hoopten dat ik in Esplus zou blijven. Maar toen ik hier kwam was er een huis voor me ingericht, lag er brandhout, was er olie en eten; ik ben heel goed opgevangen. Ik was achtergebleven met een zoontje van 22 maanden en een dochttertje. Mijn man hebben ze de 7e begraven en de 27e maart is de dag waarop de nationalen de ouders van Isabel en Antonio vermoord hebben.

Ik heb Isabel een tijdje bij me in huis gehad. Dat was op verzoek van haar vader, die bang was dat er iets met haar zou gebeuren. En waarom niet, zolang ik nog brood heb kan er wel iemand bij. En zo is het gebeurd.

En toen kwam Santos me ten huwelijk vragen en ben ik met hem getrouwd.

Met de eerst heb ik samengeleefd, met de tweede ben ik getrouwd, maar zeer goed betaald(?)

Voorlopig einde interview, nr 138 cassette. Zeer moeilijk te verstaan.

verstaan.